

Miklóssy Endre
VÁRKONYI NÁNDOR
olvasókönyv

Széphalom Könyvműhely

Az embert a hagyomány, a kultúra és a mítosz tette emberré

Pósa Zoltán
(1948, Debrecen)
író, költő, Budapesten él,
József Attila-díjas

Miklóssy Endre: *Várkonyi Nándor olvasókönyv*
– Kende Katalin: *Várkonyi Nándor életének
és munkásságának válogatott bibliográfiája,*
Széphalom Könyvműhely, 2019.

A néhány éve elhunyt Jókai Anna írásaiban is, előadásaiban is azt vallotta, hogy a tudat határozza meg a létet. Tradicionalistának tartotta magát, a nagy tradicionalista triász feltétlen hívének. E három gigászi gondolkodó Hamvas Béla, Kodolányi János és Várkonyi Nándor, az isteni könyvtáros. Utóbbiról írt kiemelkedően izgalmas, érdekes és hasznos könyvet Várkonyi Nándor olvasókönyv címmel Miklóssy Endre (Bercel, 1942 – Budapest, 2018). Miklóssy Várkonyihoz hasonló csöndes elvonultságban élt szakmérnökként 1990-ig. A rendszerváltozást követően számos tanulmányt és hat könyvet jelentetett meg a tradicionalista bölcseletről, Hamvas Béláról, Karácsony Sándorról, Fülep Lajosról és Várkonyiról. Az olvasókönyv második részét képezi az a tüzetes bibliográfia, amelyet Várkonyi unokája, Kende Katalin állított össze *Várkonyi Nándor életének és munkásságának válogatott bibliográfiája* címmel.

Miklóssy olvasókönyve időrendet is, műfaji tagozódást is követve tárja elénk a Várkonyi-jelenséget. Várkonyi Nándor 1896-ban született Pécsen, ugyanott hunyt el 1975-ben. A műéletrajzi szakaszában Miklóssy ismerteti Vár-

konyi fővárosi, felvidéki, pécsi stációit, rövidebb lapszerkesztői (Symposion, Sorsunk) és élethosszig tartó könyvtárosi korszakát. Ezt követően három nagy filozofikus fejezetben tárul elénk az életmű kritikusi, irodalomtörténeti, majd a legfontosabb: az eszmetörténeti, filozófiai szakasza. Kende Katalin bibliográfiájának világos, logikus taglalása az önálló művek felsorolásával kezdődik, a Széphalom Könyvműhely gondozásában megjelent életműkiadás-sal, a műfordítások, a tanulmányok, a cikkek, a szépirodalmi művek felsorolásával folytatódik, és Várkonyi életművének kritikái utóéletével zárul. Miklóssy Endrének, Kende Katalinnak és az életművet gondozó Mezey Katalin Kossuth-díjas költőnek, írónak, a Széphalom Könyvműhely vezetőjének közös érdeme, hogy ráirányítják a figyelmet e reneszánszra váró életműre és a tradicionalizmusra.

Miklóssy Várkonyi-kalauzának gondolatmenete szerint döntő fordulatot jelent a nagy eszmetörténész életében, hogy a pozsonyi könyvtár a trianoni országmészárlást követően átkerül Pécsre, ahol Várkonyi 1924-től a bibliotéka szervezőjeként vált Kodolányi János

nyomán isteni könyvtárossá. Közben a Sor-sunk című lap szerkesztőjeként gyűjtötte maga köré mindazokat az írókat, gondolkodókat, akik mind a nemzeti, mind a nemzetközi szocializmus eszmei ellenfeleként határozták meg önmagukat. Várkonyit 1947 után tradicionalizmusából adódó eszmetörténeti idealizmusa haláláig mellőzötté tette mind a Rákosi-, mind a Kádár-korszakban. Ritkán szóhoz jutó persona non gratának számított. Az eltűnt kultúrákat varázslatos ihlettel elének vetítő *Sziriat oszlopai* (1942) például megcsonkítva jelent meg 1972-ben és 1984-ben. A teljes kötet 2002-ben látott újra napvilágot a Széphalom Könyvműhely életműkiadásában. Miklóssy kifejti, hogy a kényszerű visszavonultság jelentős mértékben segítette a két világháború között elkezdett páratlan minőségű és nagyságrendű életmű létrejöttét. Várkonyi elszigeteltségét, magányát fokozta, hogy 1921-ben – a világháborúban szerzett sérülés szövődményeként – elvesztette a hallását. Az általa teremtett széleskörű mitológiai szintézis köszönhető annak is, hogy fotografikus memóriával rendelkezett.

A Széphalom Könyvműhely sorozata híven mutatja Várkonyi munkásságának nagyságrendjét. Tizenöt nagy alakú, mintegy hatszáznyolcszáz oldalas kötetbe foglalható a műfaji szempontból is mérhetetlenül sokágú oeuvre. Várkonyi volt szépíró, műfordító (többek között Huysmans, Claudel munkáit fordította), kritikus-irodalomtörténész (*A modern magyar irodalom 1880–1920; Összegyűjtött tanulmányok; Magyar katonaköltők* stb.), lapszerkesztő. A művek magnetikus erőközpontjai legendás szellemtörténeti összegzések: *Az elveszett paradicsom; Az ötödik ember I–III.; Varázstudomány I–II, Sziriat oszlopai* – és még sorolhatnánk. Bennük

Várkonyi soha korábban nem tapasztalt teljességgel tárja föl az eszmetörténet históriáját az őскеzdetektől mindmáig. Szerinte a kozmosz a modern tudományfelfogással ellentétben nincs alávetve a mechanikus és a dialektikus materializmus ok-okozati összefüggésrendszerének. A világegyetem és az emberi létezés lényege csak intuitív úton tárható föl. Az ember az isteni teremtés aranykori pillanatától kezdve tudattal rendelkező, égi szikrával, intuícióval megáldott lény volt. Az aranykor ősi boldogságának titka, hogy az ember személyes kapcsolatban állt a Teremtő Istennel, ahogy erre a zsidó, a keresztény, a hinduista, a buddhista, s az ennél is ősbibb variáció rekvizitumait őrző pigmeus, karják, eszkimó, indián stb. kultúrák is mutatják. A személyes, Istentől vezérelt édeni totalitást ősszüleink az ősbűn révén veszítették el, amikor a rációt, a hamis tudást többre tartották a transzcendens és misztikus ősegységnél, és elindultunk lefelé a lejtőn. Az egyistenhit és a kultúra hanyatlásainak mélypontja, amikor az aranykorból eljutunk a vaskorba, hinduista terminussal élve: a kali jugába, melynek egyik megtestesülése volt a hanyatlásvégi Róma, a másik pedig a tágabb értelemben vett jelenkor.

Miklóssy Endre kiváló olvasókönyve bizonyítja, hogy Várkonyi, megteremtve az eszmetörténet legjelentősebb alapműveit, őszintén remélte, hogy újra elmozdulunk az újkor erkölcsi és kulturális mélyvilágából. Hitt abban, hogy visszanyerhetjük az aranykor egyetemességét, amelyet a tradicionalizmus és az egyistenhit hoz el számunkra úgy, hogy visszaadja a hívőknek az autentikus gondolkodás képességét. Azt a meggyőződést, hogy az embert a hagyomány, a kultúra és a mítosz tette emberré.

Pósa Zoltán